

novela kazenskega zakonika za redefinicijo kaznivega dejanja posilstva, pravočasno zbrala zadostno število podpisov, pri čemer so se ji pridružili številni prostovoljci in nevladne organizacije, v tem času pa je vlada na tihem vložila svoj predlog zakona, v katerega je vnesla model samo *ja* pomeni *ja*. Vlada je želela s svojim predlogom novele kazenskega zakonika prehiteti Inštitut 8. marec, toda njen predlog so nazadnje zaradi pomanjkljivosti umaknili iz obravnave in je bil kot prvi obravnavan predlog zavoda.

Pričevanja žensk, ki so izpostavljena v knjigi *Moja odločitev* in nadgrajena z drugimi viri, ne kažejo enoznačnih izbir žensk, teh avtorica tudi ni posploševala. Njihove subjektivne odločitve, temelječe na izbiri, ki ne daje prednosti materinstvu pred lastnim zdravjem ali počutjem ali pa dajejo prednost že rojenim otrokom, postavljajo v ospredje svobodno izbiro in odsotnost prepovedi. Ob tem pa opozorijo na trdovratnost tabujev in na »ljudska« prepričanja o lastništvu ženskega telesa. Vsekakor pa so zgodbe kot uvodni takti k poglavjem posrečena izbira, ki pri bralcu sprožijo empatijo in zanimanje za druge bolj podatkovne razlage, ki se uravnovešeno in pregledno prepletajo z osrednjo rdečo nitjo.

Mojca Ramšak

Marija Makarovič: *Kmečka abeceda*. Cerknica: Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, Območna izpostava, 2000, 56 str.

Etnologinja z najobsežnejšim opusom krajevnih in tematskih monografij in uredniških del z objavami etnološkega gradiva dr. Marija Makarovič (roj. 1930, kar ni nepomembno) je v svojem devetdesetem letu izdala že četrto slikanico *Kmečka abeceda* (prvi dve sta izšli leta 1979 in 1983, tretja z naslovom *Abece* pa leta 2009). Avtoričino nagnjenje in veselje do pisanja pesmic za otroke z etnološko vsebino sega v njena dvajseta leta, ko je v *Pionirskem listu* (7/1954 (31. 3.), št. 27, str. 1) pod psevdonimom Vrbanova Mojca objavila pesmico *Pomlad, pomlad*. S psevdonimom se je podpisala, ker ji je bilo malo nerodno, kaj bi si o njej in njeni resnosti mislili njeni kolegi etnologi iz Slovenskega etnografskega muzeja, kjer je bila takrat zaposlena eno leto. Potem je poleg *Kmečkih abeced*, ki so nekakšen mini ilustriran otroški slovar pojmov v verzih, ki se nanašajo pretežno na gospodarsko življenje in oblačilno kulturo na podeželju, kar so pretežno tudi glavne teme njenih knjig, izdala še več drugih knjig za otroke. Po upokojitvi v Slovenskem etnografskem muzeju (1989) in v času, ko je že bila babica, je napisala še otroške knjige *Kmet* (1997), *Vija vaja bučijaja*¹ z dodano zgoščenko (2002), *Abece* (2009) in *Kalinovnjak* (2012).

Že ko sem pripravljala njeno biografijo in bibliografijo ob njeni sedemdesetletnici²

¹ Bučijaja je vzdevek Marije Makarovič, ki je sestavljen iz prvega dela besede bučibica (kor. babica) in njenega muzejskega vzdevka Jaja (sestavljen iz zadnjih črk njenega imena Marija in prvih dveh črk njenega deklškega priimka Jagodic).

² Oboje objavljeno v *Etnolog* 2000 (10) pod naslovoma: Bibliografija Marije Makarovič ob njeni 70-letnici, str. 354–391; in *Carpe diem – zagrabi dan: o življenju in etnološkem opusu dr. Marije Makarovič*, str. 17–21.

in pri njej pregledovala škatle s časopisnimi izrezki o njenih dodatnih neslužbenih aktivnostih, se je obsežen kup izrezkov nanašal prav na njeno popularizacijo etnologije med otroki. Tako je leta 1980 imela v Kliničnem centru Ljubljana (danes UKC) za tam zdravljene otroke številna predavanja na temo »kmečka abeceda«, enako pa tudi v šolah v Sloveniji in zamejstvu. Tam so nastajale tudi otroške risbice o kmečkem življenju, ki so bile razstavljene v času njenih predavanj, danes pa jih hrani Slovenski etnografski muzej. Predmete iz »kmečke abecede« (avbo, brano, cokle, čutaro, dimnico ...) so risali tudi otroci v posebni rubriki *Nedeljskega dnevnika*. Številne razstave je pripravila tudi zunaj svojega muzejskega dela v krajih, kjer je raziskovala.³

Če je večina otroških pesmi in *Kmečkih abeced* nastala, ko je Marija Makarovič jemala s seboj na teren svoja otroka Gorazda in Mojco ali kasneje, ko je pazila njune otroke – vnuke in občasno tudi malčke svojih prijateljic, če so se njihove mame zaradi službenih obveznosti znašle brez varstva⁴, je zadnja *Kmečka abeceda* (2020) nastala brez podobnih vzgibov. Začne se z geslom »avba« – kako drugače pa naj bi se začela taka knjiga izpod peresa avtorice, ki je kot prva ženska v Sloveniji doktorirala iz etnologije, in to z disertacijo *Slovenska kmečka noša od srede 19. stoletja do danes* (1964). Tudi nekateri verzi, kot npr. tisti pod geslom »nečke«, so napisani tako, da potrebujejo malo bolj etnološko razgledanega/razgledano bralca/bralko, ki otroku interpretira vsebino (*Dete v nečkah smo skopali, / ga v plenice zamotali / in s povojem ga povili, / v majhno zibko položili*). Kajti kdo med mladimi starši pa danes še pozna večfunkcionalnost nečk, v katerih so mesili kruh in umivali ali vanje dajali spat otroke; kdo še ve, da dojenčkov niso oblačili v oblačilca, pač pa so jih povijali s povoji kot štruco, bodisi zaradi verovanja ali iz higienskih razlogov? Nekateri verzi se nanašajo tudi na inovacije v kmečkem okolju iz druge polovice 20. stoletja (npr. pod gesloma »traktor« in »kosilnica« ter namigujejo, da ne glede na to, koliko je tehnologija napredovala, obdelovanje zemlje še vedno potrebuje človeško delo (*Kosilnica je kosi govorila: / »Jaz odslej vso travo bom kosila!« / Na strmem bregu se je dol zvalila, / potem spet kosa travo je kosila*). Niso pa vsi verzi o ljudeh, v njih najdemo tudi živali, ki so v pomoč kmetu, ali druge, neizkušene mladiče, ki se ujamejo v past (*»Polhek se je v past ujel, / mamo klicati začel: / »Pridi, pridi, mamica, / in me reši tega zla!«*).

Avtor ilustracij slikar Božidar Strman - Mišo je ponekod duhovito, dinamično ali zgolj informativno ujel verzno sporočilo in funkcijo petindvajsetih predmetov, prostorov in dejavnosti iz kmečkega okolja ter ljudi, ki so močno povezani z zemljo in od nje tudi eksistencialno odvisni.

In nenazadnje, kdo drug kot Marijin vnuk Jan Černetič, mladi, a že uveljavljeni slovenist, za katerega je tudi pisala in mu recitirala pesmice, ko je bil majhen, bi bil najprimernejši, da besedilo lektorira in mu napiše predgovor?

Mojca Ramšak

³ Prim. Mojca Ramšak, Carpe diem – zagrabi dan: o življenju in etnološkem opusu dr. Marije Makarovič. *Etnolog* 2000 (10): 20.

⁴ Nekajkrat tudi mojega sina Izidorja, ki mu je v knjigi *Vija vaja bučijaja* (2002) tudi posvetila pesmico.